

Passiivin käyttöä aktiivin funktiossa.

R. E. NIRVI: **Passiivimuotojen aktiivistumisesta.** Suomi-kirjan eripainoksia 20. Helsinki 1947. 47 sivua.

Dosentti R. E. Nirvin kaikkia itämerensuomalaisia kieliä (liiviä vain ohimennen) kosketteleva tutkimus jakaantuu kolmeen lukuun: 1. Passiivimuodot monikon 3. persoonan funktiossa, 2. Passiivimuodot ja karjala-aunuksen *-*ða-*, *-*ðä-*-suffiksiset refleksiivimuodot ja 3. Passiivimuodot monikon 1. ja 2. persoonan funktiossa. Käsiteltävillä ilmiöillä on se yhteinen ominaisuus, että passiivimuotoja käytetään niissä aktiivisessa funktiossa. Ensimmäisessä, samalla laajimmassa luvussa pohditaan tyyppiä *lapses tultiin*, jota tavataan enemmän tai vähemmän säännöllisesti muutamissa Peräpohjolan murteissa, Laatokan luoteisrannan karjalaismurteissa, läntisessä inkerikkomurteessa, karjala-aunuksessa, lyydissä, vepsässä, vatjan länsimurteissa ja Viron koillisissa murteissa. Passiivimuotojen käyttö monikon 3. persoonan funktiossa on kaikkialla aiheutunut venäjän kielen vaikutuksesta. Kehitys on tapahtunut erikseen kolmella taholla: Länsi-Inkerissä, jossa sitä on pidettävä suhteellisen nuorena lähinnä siitä syystä, että monikon 3. persoonan muotojakin vielä tavataan täällä alkuperäisessä merkintötehtävässään, karjala-aunuksessa, missä ilmiö on vakiintunein, ja vepsässä, jossa sen frekvenssi vaihtelee siten, että äänisvepsässä ilmiö on yleisin ja etelä-vepsässä vähiten esiintyvä. Suomessa tavataan muunkinlaista aktiivin 3. persoonan syrjäytymistä, nimittäin yksikön 3. persoonan käyttämistä vastaavan monikkomuodon tilalla subjektisanan ollessa predikaatin vieressä (*lapses tuli*) ja toiseksi: passiivin käyttöä monikon 3. persoonan asemesta etenkin kertovassa tyyhissä, milloin subjektisanaa ei ole vieressä (*Ne tulivat toisep plikat ja sanottiin...*). »Nämäkin suomen käyttötavat», sanoo Nirvi, »osoittavat, että kieli todella on pyrkinyt vapautumaan -vat, -vät -päätteisistä muodoista. Näin ollen on myös hyvin käsiteltävissä, että karjala-aunuksessa ja muissakin puheena olleissa kielimuodoissa vieraan esikuvan mukaan samalla verbimuodolla suoritettava

ilmaiseminen on vienyt passiivimuotojen voittoon, niin että akt. monikon 3. persoonan muodot ovat jopa kadonneet kokonaan» (s. 24). — Tutkielman toisessa luvussa käsitellään eräitä karjala-aunuksen refleksiivimuotoja, joissa on samankaltaisuutta passiivimuotojen kanssa, ja tarkastellaan, onko passiivimuotojen vakiintuminen monikon 3. persoonan funktioon voinut syntyä karjala-aunuksessa itsenäisesti. Tarkastelun tulos on kielteinen; ilmiötä ei voida käsittää ilman venäjän kielen esikuvaa.

Kolmas eli viimeinen luku käsittelee ensiksi suomen murteiden suhteellisen nuorta tyyppiä *annetaan* 'annamme', jonka lähtökeskus on ollut savolaismurteiden alueella. Miksi passiivimuodot ovat syrjäyttäneet aktiivin 1. persoonan muodot? Viitattuaan muutosta mahdollisesti edistäneihin kielipsykologisiin syihin Nirvi arvelee, että turvautuminen passiivimuotoihin monikon 1. persoonassa osaksi on saattanut johtua siitä, että niitä on vanhastaan totuttu käyttämään *imperatiivin* monikon 1. persoonassa (*Mennään vaan mekin* 'Menkäämme v.m.!'). Näin onkin melkein kautta koko suomen kielen alueen, ja myös muissa ims. kielissä imperatiivin monikon 1. persoonan muodot joko ovat kadonneet tai tulleet harvinaisiksi. Tämä imperatiivin monikon 1. persoonan muotojen syrjäytyminen taas on johtunut lähinnä siitä kielen tendenssistä, että kaihdettaessa persoonaa käytetään muotoja, joissa persoona on epämääräinen tai kiertelevä. Tämä on tavallista — mutta ei yksinomaista — myös monikon 2. persoonassa (kohtelias kysymys: *Mistä kaukaa ollaan?* 'Mistä olette?'). Kielen pyrkimys välttää liaksi persoonaa korostavaa sanontaa on Nirvin mielestä syynä myös monikon 1. persoonan possessiivisuffiksin syrjäytymiseen Etelä-Pohjanmaan murteistossa (*mistäs me löütäsimmä paperinsa*).

Ylimalkaisesta selostuksestakin jo käynee ilmi, että »Passiivimuotojen aktiivistumisesta» käsittelee tähän asti vähälle huomiolle jääneitä, mutta ei suinkaan vähäpätöisiä lauseopin kysymyksiä. Aineisto johtopäätösten tekoon on riittävä. Painetusta kirjallisuudesta saatujen tietojen lisäksi tekijällä on omia havaintoja vatjasta, inkerikomurteista sekä savakko- ja äyrämöismurteista. Kannanotot tuntuvat hyvin harkituilta, vaikka jatkuva tutkimus aineiston karttuessa varmasti tuokin joitain lisiä ja selvennyksiä. Virkistäviä ja herätteitä antavia ovat tekijän kielipsykologiset havainnot. Kaiken kaikkiaan Nirvin selkeästi kirjoitettu pikku tutkimus on arvokas lisä itämerensuomalaisten kielten tunteeseen.

P. V.